

(Informativní recenze)

Vlastimil Galatík (ed.) a kolektiv: Principy obrany České republiky „2030“, Univerzita obrany, Ústav strategických studií, Brno 2008, 82 stran.

Mezi bezpečnostními odborníky převládá názor, že po 11. září 2001, tedy více než po sedmi letech, spíše než by se bezpečnostní situace ve světě zlepšovala, dochází k jejímu zhoršení. Skončila sice válka na Balkáně, ale osamostatněním Kosova napětí nadále trvá, a mohlo by se vyhrotit, a to zvláště v případě, že podobný proces by mohl s kosovskou menšinou proběhnout i v Makedonii, což se projevilo i ve váhání přijmout ji do Severoatlantické aliance.

V Iráku sice došlo ke zlepšení situace, dokonce se předpokládá, že by odtud v roce 2011 mohla odejít spojenecká vojska, ale o to hůře se vyvíjí v Afghánistánu, což by mohla ovlivnit i abdikace proamericky orientovaného prezident Parvíze Mušarafa. Napětí trvá také kolem Íránu a není vyloučeno, že v případě úspěšného pokračování íránského jaderného programu může dojít k jeho eskalaci. Nové ohnisko napětí vzniklo rusko-gruzínským konfliktem, což komplikuje přijetí Gruzie a následně i Ukrajiny do NATO.

Tím spíše je třeba uvítat publikace, které se problematikou obrany zabývají. K nim určitě patří studie kolektivu Ústavu strategických a obranných studií brněnské Univerzity obrany nazvaná **Principy obrany České republiky „2030“**. Zabývá se v logicky strukturované práci budoucím bezpečnostním prostředím (Libor Frank, Petr Hlaváček), pravděpodobným budoucím operačním prostředím, operačními požadavky a schopnostmi ozbrojených sil České republiky (Vlastimil Galatík, Antonín Krásný), predikcí vývoje obranných zdrojů a technologií (Veronika Mazalová, Ivo Pikner, Karel Zetocha) a vojensko-politickými ambicemi a principy obrany České republiky (Vlastimil Galatík).

Téma studie je velmi aktuální, zvláště pro její prognostický charakter, což je slabina většiny našich dosavadních bezpečnostních studií. Je tomu mj. i proto, že prognózy, zvláště varovné či tzv. divoké karty, jsou často posuzovány ideově politicky jako přání autora, jak by se měla vyvíjet světová bezpečnostní situace. Dalším kladem je pozornost věnovaná nejen existenci našeho zapojení do společenství demokratických zemí a mezinárodních bezpečnostních organizací, ale i relativně stálým národním zájmům vyúsťujícím do proměnlivých principů obrany země v závislosti na bezpečnostním prostředí.

Petr Hlaváček a Libor Frank se v první studii **Budoucí bezpečnostní prostředí** zaměřují na trendy vývoje bezpečnostního prostředí ČR a v jakém bude pravděpodobně stavu v roce 2030, především zda mohou vzniknout krizové situace ohrožující naši bezpečnost a budou vyžadovat náš ozbrojený zásah. Předpokládají, že přes mezinárodní institucionální vazby „lze s vysokou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že v horizontu roku 2030 zůstane stát klíčovým referenčním objektem bezpečnostní politiky a základní jednotkou v systému mezinárodních vztahů“. Zároveň však poroste role nestátních aktérů a faktorů omezujících disponibilní potenciál jednotlivých států. Autoři předpokládají změnu NATO jako obranné organizace na bezpečnostní a zvyšující se bezpečnostní roli Evropské unie. Nepředpokládají globální konflikt, ale pouze sporadickou možnost napadení spojeneckého státu, konflikty

regionální, vnitrostátní, zhroucení států, šíření ZHN, riziko terorismu, organizovaného zločinu, důsledků nadměrné migrace, ekologických změn, nedostatku surovin, potravin, vody a energetických zdrojů, pandemií a epidemií.

Studie obsahuje také tři možné scénáře vývoje bezpečnostního prostředí. Optimistický scénář **Společné úsilí** předpokládá vznik evropské armády, působení NATO jako jednoho z hlavních výkonných nástrojů OSN při realizaci bezpečnostních humanitárních operací v globálním rozsahu, spolupráci Ruska s Čínou, nové technologie rozmnožující energetické zdroje a pokračování klimatických změn pomalejším tempem.

Pesimistický scénář **Silný je silnější sám** předvídá redukci agendy EU pouze na ekonomickou, další oslabení role OSN, posílení Ruska pro jeho surovinové bohatství a jeho spojení s Čínou v rámci Šanghajske dohody o spolupráci a růst chudoby, migrace, šíření HIV a přírodních katastrof.

Střízlivý scénář **Opatrnost a obezřetnost** předvídá pozvolné posilování společné bezpečnostní a obranné politiky zemí EU, omezenou reformu OSN, stabilizaci Ruska, růst Číny a role regionálních mocností. Autoři z textu a ze scénářů vyvozují základní principy bezpečnostní politiky ČR do roku 2030, jimiž by měly být podpora multilateralismu a integračních procesů a legitimace bezpečnostních a obranných aktivit mezinárodní autoritou.

Pokud jde o některé myšlenky, není zcela zřejmé, že ČR bude upřednostňovat multilaterální princip řešení mezinárodních a bezpečnostních otázek a konfliktů; budeme-li se silněji vázat na Spojené státy, posílí se princip unilaterální. Základní střetnutí se může odehrávat o charakter bezpečnostní strategie, resp. její preventivní charakter, tj. převládne-li evropská bezpečnostní preventivní strategie orientující se na řešení primárních bezpečnostních problémů (ekonomických, sociálních, environmentálních, ideových, náboženských aj.) nebo na *preemptivní strategii preferující užití síly*, jak je prezentována Spojenými státy americkými a jejich spojenci a uskutečňována v Iráku, Afghánistánu a jinde.

Není také zcela evidentní, že poklesne význam států a naroste vliv jejich reprezentace prostřednictvím mezinárodních organizací s globálním a regionálním dosahem. Naopak, neústrojným až ukvapeným rozšiřováním dosavadních mezinárodních institucí může dojít ke ztrátě jejich funkčnosti při dosahování cílů a růstu vnitřních konfliktů. Podobnou vlekou krizí trpí OSN a může potkat i Severoatlantickou alianci a Evropskou unii. Na druhé straně může dojít i ke kvalitativně jinému vývoji. Nedohodnou-li se např. Spojené státy s Ruskem, může Rusko ocitající se ve stále větší izolaci na základě Šanghajske dohody o spolupráci vytvořit s Čínou, Indií a dalšími zeměmi vojenskou alianci, což může vést k nové bipolaritě až tripolaritě (USA s EU, Rusko, Čína) s převažujícími možná kladnými, ale spíše zápornými rysy, i když nemusí přerůst ve studenou válku.

Vážným problémem se může stát, že další uplatňování preemptivní strategie Spojenými státy může vést k vyčerpání finančních a zvláště lidských zdrojů. Lineární také nemusí být vývoj Číny, i přes její úspěšnou infiltraci Afriky a Latinské Ameriky, protože dříve nebo později dojde ke konfliktu nároků tržní ekonomiky a zvyšující se životní úrovně na změnu politického systému s posilováním demokratických prvků a lidských práv a svobod, proti autoritativnímu režimu vlády jedné politické strany.

Varovná je hrozící zvýšená migrace. Měli bychom se vyvarovat dočasně zvyšovat ekonomickou úroveň s využitím cizích pracovníků na úkor budoucích sociálních, politických aj. problémů s nimi. Vážné je i autory kritizované oddalování řešení energetické bezpečnosti, zvláště pokud jde o využití jaderné energie. Podobně je tomu s potravinovou bezpečností, kde se výroba potravin dostává do konfliktu s obnovitelnými energetickými zdroji (biopaliva).

První studie naznačuje možný bezpečnostní vývoj a vytváří zároveň prostor pro diskuzi i o jiných trendech, a to spíše varovných.

Vlastimil Galatík a Antonín Krásný ve studii **Pravděpodobné budoucí operační prostředí, operační požadavky a schopnosti ozbrojených sil** vyvozují důsledky, problémy a závaznost jejich řešení vyplývající ze studie první. V práci definují operační prostředí a charakterizují potenciální protivníky, obyvatelstvo země v operačním prostředí se sociální a kulturní strukturou, historií a tradicí, stavem životního prostředí, infrastrukturou, používanými technologiemi, informačním systémem a přírodním prostředím (terén, klimatické podmínky ad.).

Vzhledem k tomu, že kapitola dokumentuje, že jsme vybudovali expediční armádu, a to se všemi přednostmi, ale i problémy do budoucna, jde tedy zároveň o soubor faktorů, které bychom v případě nasazení našich jednotek v příslušné prostoru měli v zájmu úspěchu akce i života a zdraví vojáků detailně znát. Ale nejen to, tyto faktory zároveň mají v souladu s našimi vojensko-politickými ambicemi vliv na operační požadavky a schopnosti ozbrojených sil, které je třeba včas řešit, ne až ex post, po ztrátách a problémech, jak se to stalo např. v poslední době v případě Afghánistánu.

Veronika Mazalová, Ivo Pikner a Karel Zetocha ve studii **Predikce vývoje obranných zdrojů a technologií** posuzují naše možnosti řešit predikované nároky budoucího bezpečnostního prostředí, a to jak pokud jde o lidské, finanční a materiálové zdroje i o možnosti moderních technologií je optimalizovat. Uvědomují si, že snadnější je predikovat potřebu uvedených zdrojů ve srovnání s predikcí politických rozhodnutí, na nichž jsou výše a určení zdrojů závislé. To je i důvod, proč kapitola dává dobrý přehled o tématu, ale pro vlastní rozhodovací procesy je jen gnoseologicky významná, což je mj. i příčinou chyb v této oblasti (výměna MiG-29 za polské Sokoly, výroba 72 ks L-159, původní záměr modernizovat 300 tanků snížen na 30, 100 nadzvukových stíhaček na zapůjčených 14, 199 transportérů na cca 110 ad.).

Stále chybí kvalifikovaná analýza příčin těchto chyb, které vedly k vážným finančním ztrátám a měly vliv i na stupeň důvěryhodnosti armády u občanské veřejnosti. Je tomu o proto, že rozhodovací procesy o zbraňových systémech mají i půlstoletou působnost.

K subkapitole Veroniky Mazalové *Determinanty budoucích obranných zdrojů* je nutné uvést, že vojenské výdaje na obranu dohodnuté ve výši 2 % HDP nebudou pro výše uvedené důvody a stav státních financí dlouho průchodné, pokud se neprokáží skutečně vážné a republiku ohrožující bezpečnostní hrozby (ne odkazy na jakési tajné informace), nebudou-li prokazatelně úspěšné naše zahraniční mise a nebude se v armádě finančními zdroji nejen plýtvat, ale bude-li tu i prokazatelná korupce.

K subkapitole Karla Zetochy *Lidské zdroje 2030*, která upozorňuje na vážné limity rekrutace vojenských profesionálů, je nutné s časovým odstupem dodat, že bylo vážnou politickou chybou okamžitě zrušit vojenskou základní službu. Měla z mnoha pozitivních důvodů trvat alespoň tři měsíce nebo alespoň šest neděl k absolvování základního výcviku (s event. několikanásobnou náhradou v civilní službě). Minimálně by to zlepšilo výběr profesionálů a vytváření záloh. S tímto problémem se potýká v souvislosti s růstem počtu, dlouhodobostí, náročností a složitostí zahraničních misí řada zemí a jejich politická vedení dokonce uvažují o možnosti znovu základní službu pro snižující se zájem o službu profesionální zavést, což je ovšem v demokratických zemích těžko průchodné. Internacionalizace vojenské služby však s sebou přináší ještě vážnější problémy než neřízená migrace.

Vlastimil Galatík v závěrečné studii **Vojensko-politické ambice a principy obrany ČR** vyvozuje závěry, zásady a principy, které by měly být respektovány v rozhodovacích procesech o naší obraně, modernizaci ozbrojených sil a vojenském rozpočtu. Za základní principy

obranu autor považuje ekonomii sil, volnost jednání, soustředění sil, kolektivní obranu, podporu integračních trendů, sdílení obranných schopností, kooperaci a součinnost, mobilitu a flexibilitu, podporu spojenců, obranu společných hodnot, permanentní obranu vzdušného prostoru, jednotu velení a řízení obrany, efektivní zpravodajství, věrohodnost obrany, silný mandát, spolehlivost obranné infrastruktury, pohotovost k akci, dostatečnou technologickou úroveň a univerzalitu použití ozbrojených sil.

Objektivně je zřejmé, že naše ambice se mohou realizovat převážně v globálním a regionálním měřítku. To ovšem vyžaduje promyšlenou aktivní práci s občanskou veřejností. Ačkoli občané zahraniční mise počínaje naší účastí ve válce v Zálivu podporovali, lze predikovat, že tato podpora bude při trvajících neúspěších a event. dalších ztrátách profesionálních vojáků na životě slábnout. To se promítá i do podpory, resp. v odporu proti dislokaci radaru americké protiraketové obrany na našem území. Větší podporu mohou mít zahraniční aktivity spojené s humanitární pomocí, migrace a v případě živelných pohrom.

Závěr

Publikaci **Principy obrany České republiky „2030“** lze považovat za velmi aktuální, profesionální a rozvíjející daný obor. Připomínky mají diskuzní charakter. Práce má promyšlenou strukturu a je psána kultivovaným jazykem. Opírá se o relevantní naše i zahraniční literární zdroje. Je využitelná v armádě i ve výzkumných organizacích zabývajících se touto problematikou, stejně tak v občanské veřejnosti.

*Studie vznikla v rámci výzkumného úkolu
„Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika“ (MSM 0021620841).*

- ar -

V roce 2009 chceme převzetí svého dílu odpovědnosti za posilování bezpečnosti ve světě potvrdit dalším rozšířením spektra operací, na kterých se v zahraničních operacích, a to zejména v Afghánistánu, budeme podílet. Musím zdůraznit, že námi navrhované působení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v roce 2009 vychází nejen z našich reálných možností, ale také z aliančních potřeb a požadavků. Naše angažmá v zahraničních operacích nelze pojímat jako sólové akce s libovolným výběrem lokalit a způsobu nasazení, ale především jako součást širšího úsilí celé Aliance na zabezpečení společných cílů.

Vedle posílení schopností našeho provinčního rekonstrukčního týmu proto v Afghánistánu připravujeme nasazení dělostřeleckého vyhledávacího radiolokátoru Arthur na ochranu letiště v Kandaháru, nebo vyslání tří dopravních vrtulníků Mi-171Š. Při Air Policingu v pobaltských republikách dojde k historicky prvnímu zahraničnímu nasazení našich nadzvukových letounů. Ve druhé polovině roku 2009 dojde též k zařazení do pohotovosti česko-slovenské EU Battlegroup, kde česká strana plní funkci vedoucí země.

**Vlasta Parkanová, ministryně obrany ČR,
na velitelském shromáždění Armády ČR, 25. listopadu 2008**